

Synergie pro udržitelnost: biodiverzita, životní prostředí a oběhové hospodářství

Policy paper

Díl 1: Ochrana životního prostředí a biodiverzity

Přes dlouhodobé úsilí o ochranu přírody a krajiny pokračuje úbytek biodiverzity a degradace ekosystémů alarmujícím tempem. Zdravé ekosystémy a odolná krajina jsou zásadní podmínky pro dlouhodobě stabilní, úspěšnou, zdravou a prosperující společnost. Bohužel se ukazuje, že dnes používaná druhová a územní ochrana nestačí – mnohde připomíná spíše nepřilíživou „paliativní péči“ o poslední zbytky kdysi pestré a kvalitní krajiny.

Potřebujeme legislativní a strategické změny včetně modernizace územního plánování, doplněné o krajinné plánování řešící adaptaci na změnu klimatu, která bude současně napomáhat zadržování CO₂ (mitigace klimatické změny). To vše lze dobře spojit s energetickou transformací v podobě oboustranně výhodného řešení, kdy s instalací obnovitelných zdrojů energií (OZE) můžeme spojit adaptační opatření, regeneraci půdy nebo obnovu přírody.

V současnosti má však česká krajina mnoho problémů, které je třeba napravit. Přednostně to jsou:

- pokračující ztráta druhové pestrosti (biodiverzity)
- eroze půdy, její degradace a eroze
- malá strukturální pestrost zemědělské krajiny (velká pole bez krajinných prvků, stromořadí, remízky a úhorů)
- špatný stav lesů (kůrovec jen odhalil to, co jsme dávno věděli)
- nevyhovující vodní režim (meliorace a napřímené toky, jež vedou k povodním, stejně jako k suchým obdobím)
- nedostatečné zdroje kvalitní pitné vody a znečištění vod pesticidy, průmyslovými odpady a nadbytkem živin (eutrofizace).

Navyšování rozlohy chráněných území je jedním z cílů Zelené dohody a je součástí strategie, kterou Evropská komise přijala v květnu 2020. Klíčovým cílem strategie je soudržná síť chráněných území a zavazuje právně chránit nejméně 30 % půdy EU a přísně chránit alespoň jednu třetinu chráněných území EU, včetně všech zbývajících primárních a původních lesních porostů EU (cíl 10 %). Česká republika má celkem 21,9 % chráněných území, z toho je cca 1/3 (7,8 % území) chráněna „přísně“. Podle poklesu indexů početnosti a úbytku druhů je ale zřejmé, že v současném stavu a statusu nezaručují zastavení poklesu biodiverzity.

Klíčem k nutným změnám je zemědělství, povětšinou založené na velkých agrárních podnicích s minimální vazbou na místní ekonomiky i přírodní podmínky. Bez zásadní změny zemědělské politiky není možné zastavit do roku 2030 pokles biodiverzity a splnit tak mezinárodní závazek ČR.

Doporučení:

- Zaměřit se na hospodaření v krajině a nastavit podmínky pro udržitelné zemědělství. To se specificky týká eroze, neproduktivních ploch, změny struktury zemědělské krajiny a následné podpory zvýšení biodiverzity.
- Ukončit biopaliva I. generace (uvolnění cca 15 % orné půdy na jiné účely).
- Promítnout národní mitigační a adaptační strategie, stejně jako shora zmíněné problémy do změn zákonů. Strategie nestačí, nejsou naplňovány.
- Začít chránit zbytky starých smíšených lesů (nad 120 let) pro podporu biodiverzity a ukládání uhlíku.
- Snížit daňové sazby za nezastavěnou ostatní plochu – zeleň v krajině.
- Řešit problém nadužívání pesticidů omezením některých operací (podzimní desikace).
- Zlepšit územní plánování a pokládání sítí.
- Převést územní plánování z ministerstva pro místní rozvoj na ministerstvo životního prostředí.
- Obnovit vnitrostranické expertní komise a řídit se jejich doporučeními.

Díl 2: Cirkulární ekonomika a příklady dobré praxe aneb co lze změnit z úrovně měst a obcí

Oběhové hospodářství představuje inovativní a udržitelný přístup k hospodaření s ekonomickými zdroji a materiály, který se v posledních letech stává stále důležitějším tématem politiky životního prostředí, průmyslové ekologie a udržitelného rozvoje. Klade důraz na maximalizaci využití zdrojů, minimalizaci odpadu a snižování negativních dopadů průmyslových a spotřebitelských aktivit. Cirkulární ekonomika, známá také jako oběhové hospodářství, je důležitým nástrojem pro řešení globálních výzev, jako je změna klimatu, vyčerpávání přírodních zdrojů a narůstající množství odpadu.

Dnešní systém není dlouhodobě udržitelný, je třeba soustředit se na minimalizaci odpadu celkově, regulovat jednorázové obaly přímo u výrobců a zajistit finančně udržitelný systém, protože v současnosti obce na odpady doplácí až 50 %.

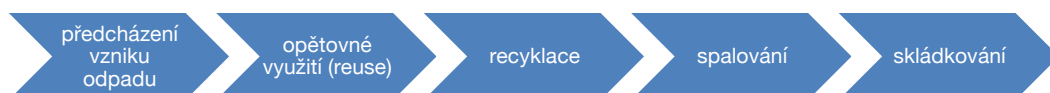
Zásadní je komunikace s občany: je důležité vysvětlovat principy cirkulární ekonomiky, vyvracet dezinformace a informovat srozumitelně a jednoduše o přínosech cirkulární ekonomiky.

Měli bychom poskytnout veškerou podporu plnění recyklačních cílů na komunální úrovni (recyklace 65 % komunálního odpadu do roku 2035, max. 10 % skládkování, max. 25 % spalování).

Energetické využití nerecyklovatelného odpadu je důležité, ale je nutné spalovat frakce odpadů, které již nemají další využití. Doprava odpadu do spaloven může být značně náročná a neekologická. Množství odpadů, které bude možné využít v zařízení pro energetické využití odpadů (ZEVO) bude v budoucnu ubývat s tím, jak se bude navyšovat míra recyklace. Je nutné toto riziko brát v potaz při investičním rozhodování.

Doporučení:

- Je nutné hledat nové způsoby, jak motivovat lidi ke třídění.
- Je možné např. snížit frekvenci vývozu komunálního odpadu – lidé tak vytřídí více. Tento způsob nemusí vždy fungovat – někteří lidé začnou vyvážet odpad jinak.
- Bioodpad a gastroodpad by se měly vyvážet separátně – bioodpad tvoří až 40 % komunálního odpadu.
- Poplatky občanů za komunální odpad obcím nestačí – obce musí za odvoz odpadu doplácet, zvyšování poplatků je ovšem problematické.
- Je nutné následovat hierarchii nakládání s odpady:

Obce by měly:

- identifikovat množství recyklovatelných odpadů ve směsném komunálním odpadu a podporovat vyšší míru třídění a recyklace.
- motivovat občany k minimalizaci odpadu (podporovat inovativní systémy, např. Pay-as-you-throw neboli Zaplať, kolik vyhodíš – motivační systém, díky kterému budou občané moci platit za vyprodukovaný odpad).
- spolupracovat s ostatními obcemi na dlouhodobé strategii pro odpadové hospodářství.
- identifikovat finanční či environmentální úspory pro jiné systémy odpadového hospodářství.
- zakládat reuse centra.

Autor: Tento policy paper je kolektivním výstupem, který vznikl na základě programové konference TOP 09 nazvané „Aktuální výzvy v oblasti životního prostředí, klimatu a energetiky“, která se konala s podporou TOPAZ a nadace Konrada Adenauera dne 21. října 2023 v Praze.

Editorkou publikační řady je Lucie Tungul.

Policy paper je v elektronické podobě dostupný na <https://www.thinktopaz.cz/publikujeme/>